

Küresel salgın sürecinde Türkiye’de aile içi sorunlar

İsmail Barış* & Hasan Hüseyin Taylan**

Öz

Çalışmada, Türkiye’de aile içi ilişkiler ve sorunlar, özellikle de COVID-19 pandemisi adı verilen küresel salgın sürecinin aile ilişkilerine ve sorunlarına etkisinin üniversite öğrencisi gençler perspektifinden ortaya konulması amaçlandı. Türkiye genelindeki üniversitelerde öğrenim gören 1.156 üniversite öğrencisi ile Mayıs 2020’de yürütülen araştırmada veri toplama aracı olarak internet anketi (i-survey) kullanıldı. Araştırmanın evreni, Türkiye genelinde internete erişimi olan ve kısmi network (kişisel sosyal ağ) üzerinden erişilebilen, üniversite öğrencileridir. Erişilebilen örneklem ise, Türkiye’deki özel ya da kamu fark etmeksizin tüm coğrafi bölgelerdeki üniversitelerde öğrenim gören, internete ve i-ankete erişebilen, çoğunluğu sosyal bölümlerde öğrenim gören, 18-24 yaş aralığındaki ve %94’ünün ailesiyle birlikte yaşadığı öğrenci grubudur. Elde edilen ve betimleyici istatistiklerin kullanıldığı verilere göre, küresel salgın sürecinde, ailelerin üçte ikisinin aile içi iletişimi artmış ve üçte birinin aile ilişkileri daha da iyileşmiştir. Türkiye genelinde en çok yaşanan üç aile içi sorun, aile üyelerinin birbirlerini eleştirmesi, ailede tartışma ve fiziksel şiddet içermeyen kavgalardır. Pandemi öncesine göre aile yaşanan sorunlar içerisinde en fazla artış gösteren sorunlar sırasıyla, ev içi sorumluluklarla ilgili tartışmalar, aile üyelerinin birbirini eleştirmesi, ailede tartışma ve kavgalar ve ev ekonomisiyle ilgili tartışmalardır. Diğer yandan pandemi süreci öncesine göre aile üyelerinin birlikte daha çok vakit geçirmeleri iletişimi ve birlikte yapılan aktiviteleri artırmıştır. Ayrıca hakaret, alaya alma, tehdit, ekonomik ve fiziksel şiddet gibi aile içi sorunlar ile cinsiyet, aile türü, aileye verilen önem derecesi, aile ilişkileri ve iletişimi gibi değişkenlerle istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

Anahtar Kelimeler: COVID-19 küresel salgını, Türk aile yapısı, aile içi ilişkiler, aile içi sorunlar, aile içi şiddet

Araştırma makalesi

Research article

Geliş - Submitted: 12/10/2020

Kabul - Accepted: 26/12/2020

Atıf – Reference: Barış, İ. & Taylan, H. H. (2020). Küresel salgın sürecinde Türkiye’de aile içi sorunlar. *Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, Gürsoy Akça Özel Sayısı, 5, 13-32.

The family problems in the global epidemic process in Turkey

Abstract

Family relationships and problems in Turkey, especially covid-19 global outbreak of pandemic and its impact on the process of family relations and issues from the perspective of young people, aimed to put forward in the study. Data collected from 1156 university students across Turkey in May 2020 and as a data collection tool the internet survey (i-survey) was used. The study population is university students across Turkey that have access to the internet in general and partial networks (personal social network) that can be accessed through. The accessible sample chosen from student that studying at any university in all geographic regions, studying in any private or public university and can access the survey. The majority studying in social sciences, in the 18-24 age range and inhabited by their family with 94% ratio. According to the data obtained and by using descriptive statistics, during the global epidemic period, two-thirds of the families have increased communication within the family members and one-third of family relations have improved. Compared to the pre-pandemic period, the problems that have increased the most among the problems experienced in the family are discussions about domestic responsibilities, criticism of family members, arguments and fights in the family and discussions about the home economy. On the other hand, the fact that family members spend more time together compared to pre-pandemic process, it has increased communication and joint activities. In addition, there is a statistically significant difference with family problems such as insult, ridicule, threat, economic and physical violence, and variables such as gender, family type, degree of importance given to the family, family relations and communication.

* Doç. Dr., Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmetler Bölümü,
E-posta: ismail.baris@uskudar.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-8371-1243

** Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Hizmetler Bölümü,
E-posta: htaylan@sakarya.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-3968-7546

Keywords: Covid-19 pandemic, Turkish family structure, family relationships, family problems, domestic violence

Giriş

İnsanlık, endüstrileşmeyle, kapitalizmin yerküreye yayılmasıyla, küreselleşmeyle, bilim ve teknolojiadaki gelişmelerle ve başka birçok sosyal, siyasal ve iktisadi gelişmelerle hayatını kolaylaştırmakla beraber birçok problemle de yüzleşmeye başladı. Modern toplumlar, gelişmişliklerinin sersemletici etkisi nedeniyle eylemin ahlaki temelini ihmal etmelerinin sıkıntılarını yaşamaktadırlar (Akça & Başer, 2011, s. 27). Bir yandan endüstrileşmeyle insanların yaşamları daha kolaylaşırken; diğer yandan insanüstü çalışma temposuyla modern kölelik ve bireyin yabancılaşması olgusu ortaya çıktı. Kapitalizmin yayılmasıyla, çalışan ve üreten toplum nosyonu öne çıkarken; öte yandan kazanma hırsı, aşırı rekabet, gösterişçi tüketim ile vahşileşen ve tahrip eden toplum da oluştu. Küreselleşmeyle fikirler, ulus ötesi yerlere ulaşırken; başka bir bakışla fikirlerin hâkim kültür tarafından homojenleşmesi sağlandı; yerellikler, küresel kültüre eklemelendi. Bilim ve teknolojiyle insan hayatı kolaylaşırken; aynı bilim ve teknoloji, savaşlar ve çatışmalar bağlamında insanları toplu öldüren devasa makinelere dönüştü.

Bugün bilim ve teknolojinin insan sağlığını kontrol ettiği ve hastalıkların tedavisini mümkün kılan ileri aşamaya erişildiği savunulsa da aynı bilim ve teknolojinin biyo-kimyasal bir silah olarak da kullanılabileceği öngörülerini yabana atılmıyor. Yeni tip koronavirüs bize gösterdi ki, bilim ve teknoloji bir virüsle mücadele etmekte aciz ve yeterince hızlı değil; hatta mücadele edemediği ya da tanımlayamadığı virüslere istemsizce kaynaklık edebilmektedir.

10 milyondan fazla insanın COVID-19 tanısı aldığı ve COVID-19 bağlantılı 1 milyonun üzerinde ölümün gerçekleştiği; sosyal yaşamı kısıtlayan birçok tedbirin alındığı, ulaşımın, sosyal temasın, ekonomilerin durma noktasına geldiği; dolaylı olarak etkilenen kişi sayısının tahmin edilemediği küresel salgın sürecinin, bugünlerde ve gelecekte, sadece hastalık bağlamında değil, bireysel, toplumsal, ekonomik, kültürel ve siyasal sonuçlarının olacağı öngörülmektedir. Bu çalışmanın konusu, üniversite öğrencisi gençler perspektifinden covid-19 pandemisi adı verilen küresel salgının, aile ilişkilerine ve aile içi sorunlara etkisinin incelenmesidir.

COVID-19 adıyla anılan yeni tip koronavirüs, 2019 yılının aralık ayının sonunda Çin'in Wuhan şehrinde çıkmış, 30 Ocak 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından, uluslararası halk sağlığı sorunu kabul ederek salgın ilan edilmiştir. Ardından 2020 yılı Ocak ve Şubat aylarında, başta İtalya, İspanya, İran gibi ülkelerde hızla yaygınlaşıp, özellikle ABD'de daha yoğun olmak üzere dünyadaki tüm ülkelere yayıldığı süreçte de DSÖ 11 Şubat 2020 tarihinde, bu defa COVID-19 salgını-dünyada birden fazla ülkede veya kıtada, çok geniş bir alanda yayılan ve etkisini gösteren salgın hastalıklara verilen genel isim-anlamında "pandemi" olarak adlandırdı (TÜBA, 2020).

İlk vakanın 11.03.2020 tarihinde görülen Türkiye'de, ilk vaka görülmeden çok önce, Cumhurbaşkanlığı ve Sağlık Bakanlığı uhdesinde devletçe yürütülen birçok çalışma başlamış; 10.01.2020 tarihinde Sağlık Bakanlığınca Korona virüs Bilim Kurulu kurulmuştur. Sonrasında ise özellikle vakalar hızla artmaya başlanmasıyla yurtdışına uçuşların durdurulması, kara hudutlarının kapatılması, okulların tatil edilmesi, eğitimin uzaktan verilmesi kararı, kamuya açık toplu etkinlikler kısıtlanması, ulaşım kısıtlamaları, camilerin ibadete kapatılması, spor müsabakalarının iptali, maske zorunluluğu, sosyal mesafe kuralı, esnek çalışmaya geçilmesi, sokağa çıkma yasağı gibi birtakım tedbirler alınmıştır (TÜBA, 2020). 2020 Haziran itibarıyla "yeni kontrollü hayat" dönemi tabir edilen birçok kısıt ve yasağın kaldırıldığı ya da esnetildiği sürece geçilse de COVID-19 pandemisinin tam anlamıyla kontrol altına alınamamasıyla Ekim 2020 itibarıyla birtakım tedbirler ve kısıtlamalar yürürlüktedir.

Dünyada 30 milyondan fazla kişinin COVID-19 tanısı aldığı ve bağlantılı 1 milyonun üzerinde ölümün gerçekleştiği; bu rakamların içinde Türkiye’de 300 binden fazla kişinin ilgili tanı konduğu ve 10 bine yakın kişinin öldüğü; toplumsal, kültürel ve iktisadi hayatın dolaylı ve dolaysız etkilendiği bu küresel salgın sürecinde tüm boyutlarıyla ve farklı birçok bilimsel disiplinde bilimsel çalışmaların yapılması; disiplinlerin birçok alt alanında bile çalışma yapılması gereken bir dönemdeyiz. Bu süreçten etkilenen aile kurumunun salgın sürecinde nasıl etkilendiğinin ortaya konulması da böylesine bir hassasiyet açısından önem arz etmektedir. Böylece bu çalışmada, küresel salgın sürecindeki kısıtlama günlerinde aile ilişkilerinin nasıl etkilendiği ve aile içi sorunlara etkisi üniversite öğrencisi gençler perspektifinden ortaya konulması amaçlanmaktadır.

1. Türkiye’de aile ve aile içi sorunlar

1.1. Türk ailesinin özellikleri ve değişimi

Türkiye’de ailenin özellikleri yapısal, işlevsel, ilişkiler ve değerler bakımından ayrıntılanabilir. Ailenin değişimi de keza ailenin özellikleri üzerinden yorumlanabilir. Yapısal özellikler, hane halkı büyüklüğü, hane halkı kompozisyonu bakımından aile biçimleri, evlilik türleri olarak değerlendirilebilir.

Türk ailesinin hâlihazırdaki yapısal özelliklerine baktığımızda, en güncel veriye (TÜİK, 2019) göre Türkiye’de hane halkı büyüklüğü 3,35’tir. 1968 yılındaki Timur’un (1972) ve Kongar’ın (1986) çalışmalarında, Türkiye’nin hane halkı büyüklüğü 5,5 iken; 2006’da (TAYA, 2006) 3,9 kişidir. 2012 yılında 3,69 kişi olan ortalama hane halkı büyüklüğü azalma eğilimi göstererek 2016’da 3,5 (TAYA, 2016); 2019 yılında ise 3,35 kişi olmuş (TÜİK, 2020) ve hane halkı büyüklüğü gittikçe azalmıştır. Azalmada birçok sosyolojik faktör kadar geniş aileden çekirdek aileye geçişin de etkisi vardır.

2006 yılında geniş aile olarak tanımlanan ve en az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hane halklarının oranı %14,5 iken, tek çekirdek aileden oluşan hane halklarının oranı %73’tür (TAYA, 2006); 2011’de geniş aile %12,3, çekirdek aile %70’tir (TAYA, 2011). ADNKS sonuçlarına göre 2014’te geniş aile oranı %13,9, çekirdek aile oranı %67,4; 2019’da ise geniş aile %14, çekirdek aile %65’tir (TÜİK, 2020). 2006’dan 2019’a kadar Türkiye’de geniş aile oranı %14,5’ten %14’e düşmüş; çekirdek aile oranı ise %73’ten, %65’e düşmüştür. Her iki aile biçimindeki azalmada tek ebeveynli ya da parçalanmış ailelerin ve tek kişilik hanelerin artışı, diğer bir değişle boşanma oranlarının artışı ve evlilik oranlarının düşüşünün payı vardır. 2006 yılında %13 olan (TAYA, 2006) parçalanmış/tek ebeveynli ve tek kişilik hanelerin oranı 2014 yılında %13,9 iken, 2019 yılında %16,9’a yükselmiştir (TÜİK, 2020).

İlk evlilik yaşı, evlenme oranları, evlilik türleri gibi evliliklerle ilgili özelliklerde de yapısal değişimler söz konusudur. İlk evlenme yaşında, 18 yaş altındaki evliliklerin oranı ve ortalama ilk evlenme yaşı önemli iki istatistiktir. 2006 yılında evlenen bireylerin %19,5’inin 18 yaşından önce evlendiği tespit edilmiştir. 2011 yılında 18 yaşından küçük evliliklerin oranı %17,6; 2016 yılında %17,9’dur. İlk evlilik yaşını ortalama olarak değerlendirildiğinde de gittikçe artan bir evlilik yaşı söz konusudur. 2006 yılındaki Türk Aile Yapısı Araştırması’nda ortalama evlilik yaşı 20,7 yaş; 2011’deki araştırmada 21,7 yaş; 2016 yılında ise ortalama ilk evlilik yaşı 21,9 yaş olarak tespit edilmiştir. 18 yaş altı evlilik oranlarında kızlar, erkeklerden daha fazladır. İlk evlilik yaşı ortalamaları açısından değerlendirildiğinde de kadınlarda da erkeklerde de ilk evlenme yaşı artmıştır. Kadınlardaki evliliklerde ilk evlilik yaşı, 2006’da 18,6; 2011’de 19,9; 2016’da ise 20,2 yaş; erkeklerde ise 2006’da 22; 2011’de 23,7; 2016’da ise 24 yaş olarak hesaplanmıştır. (TAYA, 2006; 2011; 2016). Her geçen yıl evlenme yaşında bir artış vardır. Artan kentleşme, eğitim düzeyindeki artış, eğitim sürelerindeki artış, sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi, istihdam imkânları, algı, tutum ve değerlerdeki değişim vb. sosyolojik faktörler ortalama evlenme yaşındaki artışta etkilidir.

Ayrıca Türkiye’de 2001-2017 döneminde kaba evlilik hızında azalış, kaba boşanma hızında ise artış görülmektedir. Kaba evlenme hızı binde 8,4’ten binde 7,1’e gerilerken; kaba boşanma hızı binde 1,3’ten binde 1,6’ya yükselmiştir. Sayısal olarak bakıldığında, bu dönemde evliliklerin sayısı %6 azalmış, boşanmaların sayısı ise %41 artmıştır (TAYA, 2018).

Ailenin yapısal özellikleri arasında değerlendirilen akraba evliliği oranlarında azalış meydana gelmiştir. Evlenme istatistiklerine göre, 2010 yılında gerçekleşen resmi evlenmelerin %5,9’unun akraba evliliği olduğu; 2014 yılında %5, 2019 yılında ise %4 olduğu tespit edilmiştir (TÜİK, 2020). Giddens’in (2010) ailenin değişimini anlatırken vurguladığı gibi dünyada akraba evlilikleri azalmaktadır, bu durum Türkiye’de böyledir.

Aile işlevlerindeki değişimler de önemli bir göstergedir. Modern zamanlarda ailedeki değişimlerden söz edilirken ailenin işlevlerinin değişmesi kastedilmektedir. Özellikle endüstrileşme öncesi toplumlarda ailenin eğitim, sosyal sigorta ve güvence, ekonomik üretime katılma gibi işlevleri, endüstri dönemi sonrasındaki modern aile yapılarında bürokratik kurumlara ya da “piyasa”ya ‘kısmen’ devredilmiştir. Örneğin, ailenin eğitim işlevi modern bir kurum olan okula bırakılmıştır. Sosyolog William Ogburn 1938 yılında sanayileşme ve teknolojik gelişmelerin bir sonucu olarak ailenin işlevinde ortaya çıkan değişimleri şöyle özetlemiştir (aktaran Zastrow, 2013):

1. Ekonomik-üretken düzen yok olmuştur. Birçok ailede, gelir artık evin dışında sağlamaktadır.
2. Ailenin koruyucu işlevi yok olmuştur. Bu görevi aile yerine artık polis, hastaneler, sigorta şirketleri ve koruyucu evler gibi kurumlar üstlenmiştir.
3. Ailenin eğitici işlevi son derece azalmıştır. Bu görevi, okullar, günlük bakım merkezleri ve diğer eğitim programları üstlenmiştir.
4. Aile, dinsel etkinliklerin merkezi olmaktan çıkmıştır.
5. Eğlence ve dinlenme faaliyetleri işlevi son derece azalmıştır ve bireyler bu faaliyetleri evin dışında gerçekleştirmeye başlamıştır.
6. Ailenin statü belli edici işlevi son derece azalmıştır. Bireyler artık okul, iş, sosyal ve dini gruplar gibi aile dışı kurumlardaki başarılarıyla tanınmaktadır.
7. Aile duygusal işlevini sürdürmektedir. Bireyler sosyal ve duygusal tatmini hâlâ aileden edinmekte ve sevgi ihtiyaçlarının büyük bir kısmı ailede karşılanmaktadır.

Benzer şekilde, Türk aile işlevlerinde çıkan değişimler, çeşitli sosyal bilimcilerce dile getirilmiştir. Beşirli’ye göre (2015, s. 266), kentleşme, hizmet sektörüne yönelen istihdam ve sosyo-ekonomik değişimlerin sonucunda, geniş aileden çekirdek aile tipine geçiş zorunlu hale gelmiş ve sanayi ailenin işlevleri daralmış hatta azaltılmıştır. Örneğin ailenin üretime katılma işlevi azalmış, formel eğitim-öğretim ailenin işlevi olmaktan çıkmış, aile işletmeleri geleneksel aile yönetimi esasından profesyonel yönetime devredilmiştir. Modernleşme süreciyle birlikte ailenin geleneksel işlevlerini kaybetmesi sonucunu doğurmuş ve aile, üretim/üretken durumundan çıkmıştır.

Ailenin yapısal özellikleri gibi yine aile içi ilişkiler de Türkiye’de ailenin ayırıcı özellikleridir ve ailenin değişimini değerlendirebilmek için temel alınabilecek kriterlerdendir. Taylan’a göre (2009, s. 126):

Aile içi ilişkiler, aile reisliği dediğimiz, ailede otorite örüntüsü ve karar verme yetkisinin kimde olduğu; ailede rol dağılımının ve işbölümünün (görev ve sorumluluk paylaşımının) nasıl tanımlandığı; ailede kadının statüsü ve konumu (kadının statüsü ve konumunun tanımlanması ailelerdeki ilişkilerin niteliğini ortaya koymada ayırıcı bir özellik gösterir); karı-koca arasındaki ilişkilerin niteliği gibi yatay eksenli ilişkileri kapsadığı gibi, ailedeki çocuğun sosyo-ekonomik değeri ve anne ve babanın ya da aile büyüklerinin kız-erkek çocuklarıyla olan ilişkileri-aile içi dikey ilişkiler-içeren bir kavramsallaştırma.

Toplumsal cinsiyet rolleri gerek geleneksel gerekse modern toplumlarda gözlemlenebilen bir olgudur. Örneğin, aile içinde erkeğin eş olarak koca ve baba, kadınınsa eş olarak karı ve anne rolü olması gibi. Ancak geleneksel toplumlarda ve ailelerde, cinsiyet rolleri daha keskin tanımlanmış ve ayrılmış rolleri içermekteyken, modern toplumlarda ve de ailelerde,

cinsiyet rolleri daha birleşmiş ve esnek karakterdedir. Kıray'a göre (1984, s. 72), Türkiye'de geleneksel (geniş) ailede erkeğin rolü, ailenin geçimini sağlamak üzere ev dışında çalışmak ve ailenin dışarıdaki ilişkilerini düzenlemek; kadına da "ev içi işler ve çocuk bakımı" verildiği gözlenmektedir (Ersöz, 1999, s. 17). Fakat zamanla sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişmelerin de etkisiyle, Türkiye'de olduğu gibi, kırdan kente artan iç göç hareketliliğiyle, geleneksel toplumların dönüşmesiyle ve geniş aileden çekirdek aileye geçişle birlikte, ailede aile içi eşitliğe doğru, ev içi sorumluluklarda paylaşmaya giden bir değişim yaşanmaktadır. Eyce'ye göre (1994, s. 122) her ne kadar aile içi rol paylaşımında modern ve eşitlikçi bir yöne değişim söz konusuysa da hala Türk toplumunda aile içi ilişkilerde aile içi rol paylaşımı ve otoritede erkek egemen bir niteliğe sahiptir. Aileyle ilgili hemen her konuda otorite anlamında karar verme yetkisi evin reisi olan erkekte olmakla beraber toplumsal olarak belirlenen roller çerçevesinde ev içindeki işlerde sorumluluk genellikle kadınlardadır.

Aile içinde toplumsal cinsiyet rolleri, iş bölümü, kadının konumu, otorite ve karar verme yetkisi gibi çocuğun değeri de değişmektedir. Geleneksel toplumlarda anne-baba ve çocuk ilişkisi faydacı bir değerde olduğundan dolayı karşılıklı bağımlılık örüntüsü aile içi ilişkilerde gözlenmektedir. Öncelikle çocuk ebeveynlere bağımlı, sonra da ebeveynler de çocuğa bağımlıdır. Ebeveynler ve çocuk arasındaki karşılıklı bağımlı ilişkiler sistemi çocuğa verilen değer hakkındaki tutum ve davranışları da etkilemektedir (Kağıtçıbaşı, 1984, s. 134). Kağıtçıbaşı'na göre (1984), sosyo-kültürel ve ekonomik değişimler sonucunda çocuktan anne-babaya doğru olan katkının anne-babadan çocuğa doğru yönelmeye başladığı gözlenmektedir. Ayrıca çocuğa verilen değer faydacı değerden çok psiko-sosyal değere dönüşmekte; sosyo-ekonomik gelişmelerle erkek çocuktan ekonomik katkı beklentiler azalmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1981, s. 100). 1970'lerde Türkiye'de aileler, %84 oranında ekonomik nedenlerle erkek çocuğunu yaşlılıkta sosyal güvence olarak değerlendirirken; 2000'lerde özellikle kentlerde yaşlılıkta güvence değerlendirme oranının %41'e kadar düştüğü tespit edilmektedir. Diğer yandan 2000'li yıllarda çocuk sahibi olma sebebi olarak sevgi, zevk, neşe gibi psikolojik değerlerin daha çok öne çıktığı görülmektedir (TAYA, 2014, s. 210).

Aile içi ilişkilerin değişim yönünü ve seyrini gösteren temel kıstaslardan biri de ebeveyn-çocuk ilişkileridir. Genellikle Türk ailesinde erkek çocuklar, ailenin devamını sağlama, ileride yaşlanacak ana-babasını bakma ve ailenin ekonomik sorumluluğunu yüklenme konusundaki değeri bakımından kız çocuklarından önde gelmektedir (Taylan, 2003). Değişen aile içi ilişkiler içinde önemli yeri olan çocuğun değeri gibi ebeveyn-çocuk ilişkileri de değişmektedir.

Türkiye'de aile değerlerinde değişim, birçok göstergeye göre değerlendirilmekteyse de aileye verilen önem de dikkate değer göstergelerdendir. 1980'lardan beri Dünya Değerler Araştırması (World Values Survey), dünya genelinde birçok ülkede din, siyaset, gündelik yaşam, ekonomi, aile vb. birçok "alan"da değerleri göstergeleştiren ve gözlem altına tutan araştırmalar silsilesine sahiptir. Türkiye'den derledikleri ilk veriler 1990 yılında elde edilmiş, belli aralıklarla devam edip, en son 2018'de sahadan bilgi alınmıştır.

Dünya Değerler Araştırması Türkiye verilerine göre, tüm nüfus grupları toplamında "aileye verilen önem", 1990'dan 2018'e kadar artış göstermiştir. 1990'da aileye verilen önem %87,1 iken 2018 yılında %91,8'e yükselmiştir. Ayrıca hem kadın ve erkeklerde hem de gençlerde de 1990'dan 2018'e benzer bir artış gözlenmiştir.

Tablo 1.
Türkiye’de aileye verilen önem

Aileye verilen önem	1990 yılı				2018 yılı			
	Toplam	-29 yaş	Kadın	Erkek	Toplam	-29 yaş	Kadın	Erkek
Aile çok önemlidir	87,1	84,9	89,0	85,2	91,8	91,7	91,8	91,7
Aile biraz önemlidir	11,9	14,3	10,4	13,5	7,4	7,0	7,3	7,5
Pek önemli değil	0,8	0,5	0,6	1,0	0,6	1,0	0,7	0,5
Hiç önemli değil	0,1	0,3	-	0,2	0,2	0,3	0,1	0,3

Kaynak: Dünya Değerler Araştırması 1990 ve 2018 yılı Türkiye verilerinden oluşturulmuştur.

Türkiye’de hane halkı büyüklüğü, kompozisyonu ve evlilik özellikleri gibi ailenin yapısal özellikleri ile aile içi ilişkiler ve aileye verilen önem değişmektedir. Sanayileşme, iç göç, kırsal yapıların çözülmesi, kentleşme, kadının çalışma yaşamına girmesi, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, iletişim teknolojileri, küreselleşme ve benzeri sosyolojik faktörlere bağlı olarak ve hatta başkaca dini, kültürel, iktisadi, siyasal faktörlerin de etkisiyle tıpkı diğer ülkelerde olduğu gibi Türk ailesi de değişim geçirmektedir. Aile yapısındaki, ilişkilerindeki ve değerlerindeki değişimler, “aile”ye uyum sorunu yaşanmasına, aile içinde kuşaklar arası çatışma yaşanmasına, eşler arası sorunlar yaşanmasına ve hatta gerek aile içindeki üyelerinin kendi aralarında olduğu gibi gerekse ailenin diğer ailelerle yeni tür sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır.

1.2. Türkiye’de aile içi sorunlar

Aile içi sorunlar kavramsallaştırması, aile içi şiddet, çocuk ihmal ve istismarı, yaşlı ihmal ve istismarı, aile içi iletişim sorunları (eşler arası iletişim, ebeveyn-çocuk ilişkileri, kuşaklararası çatışma, aile üyeleri ilişkileri), boşanma, aldatma-sadakatsizlik gibi sorunlarla ilişkilendirilerek ele alınabilir.

Türkiye’de aile içi şiddet ve boşanma konusunda alan yazın daha yaygınken, çocuk istismarı veri ulaşım problemi nedeniyle, yaşlı istismarı yeni bir olgu olması ve son zamanlarda çalışılması nedeniyle, aldatma ve sadakatsizlik hem veriye ulaşma güçlüğü hem de henüz çalışılan bir olgu olması nedeniyle kısıtlı bir alan yazın sorunu söz konusudur. Bu nedenle Türkiye’de aile içi sorunları ele alırken sadece aile içi şiddet, iletişim sorunları ve boşanma ele alınacaktır.

Türkiye’de son zamanlarda “aile sorunu” söz konusu edildiğinde öne çıkan bir konu evlenmelerin azalması ve boşanmaların artışıdır. TÜİK’in “İstatistiklerle Aile-2014” raporuna göre (2015) 2001 yılında evlenen çift sayısı 544 bin 322 iken, 2014 yılında evlenen çift sayısı 599 bin 704’tür. TÜİK’in (2020) “Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2019”a göre, 2018 yılında evlenen çift sayısı 554 bin 389’ken, 2019 yılında ise %2,3 azalarak 541 bin 424 olmuştur. 2001’den 2019’a değin evlenen çift sayısında Türkiye nüfusunun sürekli bir artışına rağmen düşüş dikkate çekmektedir. Evlenme oranlarındaki azalışta, zorunlu eğitim yaşının artışı, eğitim düzeyindeki artış, genç işsizliği, diğer ekonomik nedenler, sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyindeki artış gibi sosyolojik faktörler yanı sıra aile değerlerindeki değişim, değişen evlilik ve aile algısı ve artan bireyselleşmenin önemli bir etkisi söz konusu edilebilir.

Değişen aile değerleri ve evlilik algısını, evlenme oranlarındaki azalışta görülebildiği gibi boşanma oranlarındaki artışta da gözlenebilir. Boşanmayı önlemeye yönelik bütün tedbirlere rağmen dünyada çoğu ülkede olduğu gibi Türkiye’de de boşanma oranları giderek artmaktadır. Türkiye’nin diğer ülkelere kıyasla boşanmada en düşük orana sahip ülkelerden biri

olduğu görülmektedir. Avrupa Birliği ülkelerinde kaba boşanma oranı binde 2,1 iken Türkiye’de 2007 yılında kaba boşanma oranının binde 1,3 ile dünyanın birçok ülkesinden daha düşüktür (ASAGEM, 2009, s. 5-6). Buna rağmen ülkemizde 1990-2004 yılları arasında boşanma oranı %245 artış göstermiştir (Türkarlan, 2013, s. 218). TÜİK’in Evlenme ve Boşanma İstatistiklerine ve 2004, 2007, 2011, 2014 verilerine göre, Kaba Boşanma Hızı, 2004’te binde 1,28; 2007’de binde 1,34; 2011’de binde 1.64 ve 2014’te ise binde 1,7’dir. 2004 yılında binde 1,28 olan kaba boşanma hızının 2014 yılında 1,7’ye yükseldiği görülmektedir. Boşanma oranları için son yıllara odaklanıldığında da benzer bir artış eğilimi bizi karşılar. TÜİK’in “İstatistiklerle Aile-2014” raporuna göre (2015), boşanan çift sayısı 2014 yılında, 2013 yılına göre %4,5 artarak 130 bin 913 olmuştur. TÜİK’in (2020) 2019’daki “Evlenme ve Boşanma İstatistikleri”ne göre, 2018 yılında 143 bin 573 olan boşanan çift sayısı, 2019 yılında %8,0 artarak 155 bin 47 olmuştur. Boşanma oranları 2000’li yıllardan beri sürekli ve artan bir oranda artmaktadır. Evlenme oranlarındaki azalış ile boşanma oranlarındaki artış, ailede sorun uyarısı-en azından ailenin önemine vurgu yapan bakış açısına göre-anlamını taşımaktadır. Ailedeki sorunda çeşitli ve karmaşık sosyolojik faktörlerin etkisi evlenme oranlarındaki azalışla benzer biçimde sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi ya da modernleşme süreci yanı sıra bireyselleşmenin artışı, yeni kuşak gençlerin değişen değer, algı ve tutumlarının rolü vardır.

Toplumu tehdit eden sorunlardan biri olan boşanma, aile birliğinin yıkılması ve yerine yeni bir düzen kurulması anlamına gelen, kesinlikle anlık bir durum olmayıp belli bir sürecin son noktası olan zor bir süreçtir. Boşanma, çiftler için mutsuz ve sorunlu bir evlilik tecrübesinden çıkış olsa da ailenin yıkımı demektir. Çünkü ayrılmanın kaçınılmaz ve gerekli olduğu durumlarda bile boşanmayla sorunlar bitmemekte, aile bireyleri ve hatta diğer aileler için yeni bir süreç başlamaktadır (Yörükoğlu, 2000; Taylan & Danış, 2016). Boşanma, “evli çiftlerin birlikteliklerinin sona erdirilmesi”; başka bir ifadeyle, ailenin sonlandırılmasıdır. Sosyal yaşamda hoş karşılanmayan boşanma süreci, sadece evlilere değil, başta onların çocukları olmak üzere, yakın akrabalarına, sosyal çevresine ve sonuçta tüm topluma “yıkıcı” etkiler yapmakta; toplum sağlığını bozmaktadır (Taylan & Danış, 2016, s. 43).

Aile içi sorunlar arasında sayılan en önemli sorunlardan biri de aile içi iletişim sorunlarıdır ve bağlantılı olarak, özellikle gençler merkeze alınıp düşünülürse bu durum kuşaklararası çatışma anlamına gelmektedir. Hatta Taylan’ın 2016 yılındaki gençler üzerinde yürüttüğü bir araştırmasında, gençlerin penceresinden en temel aile içi sorunlar sırasıyla, aile içi iletişimsizlik (%42,3); aldatma-sadakatsizlik (%30,5); boşanma (%10,4) ve şiddet (%9,1) olarak bulgulanmıştır. Bu çalışmada aile içi iletişimsizlik ilk sırada yer alması dikkate değerdir.

Eşler arası uyum problemleri, eşler arası iletişim çatışmaları, geçimsizlik, kuşaklararası çatışma, ebeveyn-çocuk ilişkileri ve sorunları (Şener & Terzioğlu, 2002; Nazlı, 2007; Velidedeoğlu-Kavuncu, 2011; Yıldırım & Yıldırım, 2011; Genç, 2016) gibi aile içi iletişim sorunları önemli aile içi sorunlardandır. Aile içi iletişimin en önemli iki boyutu eşler arası ilişkiler ve kuşaklararası çatışmadır. Kuşaklararası çatışma, belli bir yaşam dilimindeki kuşak ile farklı bir zaman dilimindeki kuşağın “birbirlerini reddetmeleri, umursamazlık göstermeleri, ya da iletişimlerdeki bozukluk, anlaşmazlık olarak tanımlanabilir” (Uluocak, 2015, s. 197). Son yıllarda gerek dünyada gerekse Türkiye’de kuşaklar arasındaki yıl farkının daha da azaldığı ifade edilmektedir. Özellikle günümüzde internet nesli ya da z kuşağı denilen kuşağın önceki kuşaklardan (x, y gibi) önemli ölçüde farklılaştığı yapılan çalışmalarda dile getirilmektedir (Twenge, 2013 & 2018; Twenge & Campbell, 2010).

Eşler arası uyum problemleri ve ilişkiler konusuyla ilgili elimizde en önemli veri de 2006, 2011 ve 2016 tarihlerinde geniş kapsamlı yürütülen Türkiye’de aile yapısı araştırmalarıdır. Türkiye Aile Yapısı Araştırması isimli TAYA 2006 ve TAYA 2011 tarihli iki çalışmada, evlilere eşiyile ilişkileri sorulmuş; 2006’da evlilerin %47’si eşiyile ilişkisini iyi, %46 çok iyi olarak değerlendirmiş; 2011’de ise evlilerin %33’ü eşiyile ilişkisini iyi, %62’si çok

iyi olarak değerlendirmiştir. 2006, 2011 ve 2016 yıllarında yapılan aile yapısı araştırmasına göre, eşle yaşanan sorunlara bakıldığında, en çok sorun yaşanan konular sırasıyla; ev ile ilgili sorumluluklar, çocuklar ile ilgili sorumluluklar, harcamalar konusu ve gelirin yeterli olmamasıdır (ASPB, 2014; TAYA, 2016). Ayrıca 2016 yılındaki Türkiye Aile Yapısı Araştırması'nda (TAYA, 2016) ise 2006 ve 2011 araştırmalarının aksine çiftlerin eşleriyle ilişkilerinde en çok sorun yaşadığı konular arasında ailece birlikte vakit geçirememek de sıralamada yerini almıştır. Bu çalışmalarda, eşler arasında yaşanan en önemli sorunların sorumluluklarla ilgili olduğu görülmektedir. Yine 2006, 2011 ve 2016 tarihli üç araştırmaya göre de Türkiye'de eşler arasında sorun olduğunda sessiz kalma, küsme ve ses yükseltme en çok verilen tepkilerdir (TAYA, 2006; 2011; 2016). Kadınların eşleriyle bir anlaşmazlık esnasında erkeklere nazaran daha çok sessiz kaldıkları ve küstükleri; erkeklerinse kadınlara nispeten daha fazla oranda seslerini yükselttiği, azarladığı ya da mekânı terk ettiği tespit edilmiştir. Eşler arası anlaşmazlıkta cinsiyete göre geliştirilen farklı tepkide, toplumsal cinsiyet rollerinin rolü etkindir. Kadınlara küsmek, sessiz kalmak ve içine atmak öğretilirken, erkeklerin sözel ya da fiziksel tepki vermesinin öğretilmesi konusundaki yaklaşımın geçerliliği söz konusu edilebilir (ASPB, 2014, s. 152).

“İletişimin bittiği yerde şiddet başlar” özdeyişinde olduğu gibi aile içi şiddet genelde eşler arası iletişim problemlerinin ve/veya çatışmalarının ertesinde gelmektedir. Aile içi şiddet, “aile üyelerinden biri tarafından aynı ailedeki bir diğer üyenin yaşamını fiziki veya psikolojik bütünlüğünü veya bağımsızlığını tehlikeye sokan, kişiliğine veya kişilik gelişimine ciddi boyutlarda zarar veren eylem veya ihmal” olarak tanımlanabilir (Bayır, 2019, s. 41). Aile içi şiddet daha çok kadına yönelik şiddet biçiminde gerçekleşmekte; bazen de çocuğa ya da yaşlıya yönelik şiddet bahisleri de söz konusu olmaktadır. Kadına yönelik şiddetteyse öncelikle fiziksel, sonrasında sözlü, duygusal, ekonomik ve cinsel şiddet alt başlıklarıyla ele alınmaktadır. Türkiye'deki aile içi şiddet, aile çalışmalarının başından beri gözlenen bir olgudur. Gerek kabul edilen ulusal ve uluslararası mevzuatta gerek uygulanan sosyal politikalarda ve gerekse akademik çalışmalarda aile içi şiddet belirgin bir sosyal olgu ve problem olarak değerlendirilmiştir.

Kadına yönelik şiddet aile içindeki en görünür şiddet türüdür. Küresel bir problem olarak da değerlendirilen kadına yönelik şiddet, Türkiye'nin de önemli sosyal problemlerinden biridir. Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) 2013 yılındaki raporunda, dünya genelindeki yaklaşık her 3 kadından 1'i fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmaktadır (HÜNEE, 2014). Türkiye'de kadına yönelik şiddet, 2008 tarihli Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması bulgularına göre 10 kadından 4'ünün fiziksel ve cinsel şiddete uğradığı ortaya çıkmıştır (KSGM, 2009). 2013-2014 yılındaki 78 ilde toplam 11.247 hane halkıyla görüşülen alan taramasında evli kadınların %36'sı fiziksel şiddete, %12'si cinsel şiddete maruz kaldığını bildirmiştir. Aynı araştırmanın bulgularına göre, Türkiye'de-evlenmiş-kadınların %38'i yaşamlarının herhangi bir döneminde fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalmıştır. Araştırmada diğer şiddet türleriyle ilgili ilginç veriler de vardır. Araştırmanın bulgularına göre, ülkemizde kadınların yaşamlarının herhangi bir döneminde maruz kaldıkları duygusal şiddet/istismar %44 ve ekonomik şiddet %30 olarak tespit edilmiştir. 2008'den 2014'e kadar geçen sürede kadına yönelik fiziksel ve cinsel şiddette az da olsa (%42'den %38'e) düşmüştür (HÜNEE, 2015).

Kısaca endüstrileşme, şehirleşme, teknoloji dönemi, küreselleşme süreci, modern tüketim kültürü, dijital medyaların modern yaşamı kuşatması gibi sosyo-ekonomik ve yapısal etkenler; özne merkezli dünya tasarımlarının, bireyselleşimin ve “ben nesli”nin hızlı yükselişi gibi etkenler; değer dönüşümü 21. yüzyıl ailesini derinden etkilemektedir (Taylan, 2016, s. 459). Aile kurumunun yapı, işlev ve ilişkilerindeki değişimden, gittikçe artan bireyselleşme tehdidinden, yeni nesillerin değişen aile algısı ve değer anlayışından etkilenmemesi mümkün değildir. Aile algısında ve değerlerindeki değişim, aile içi sorunlarda da değişmeye ve

farklılaşmaya neden olmaktadır. Ayrıca kendi mecrasında değişen ailenin bir de üstüne nispeten uzun süreli travma dönemi denilebilecek küresel salgının etkisi çalışılması gereken önemdedir. Kısa denilebilecek bir süre içinde, COVID-19 pandemisi adı verilen bu küresel salgının sosyolojik etkileriyle ilgili bilimsel çalışmalar yapılmış ve yayımlanmıştır.

2. Salgın süreciyle ilgili yürütülen aile araştırmaları

Küresel salgının sonucuyla ortaya çıkan tedbirlerin ve kısıtlamaların ve halihazırdaki sürecin toplumsal etkileri ve özellikle de aile kurumu üzerindeki etkileri önem arz etmektedir. Pandemi sürecinde kısa süre içerisinde birçok toplumbilimci pandeminin aile kurumuna (özellikle aile ilişkileri ve sorunlarına) etkileriyle ilgili veriye dayalı çalışmalar yapmış ve yayımlamıştır. Bunlardan tespit edilebilen bazı çalışmalara aşağıda yer verilecektir. 2020 yılı Nisan ve Mayıs aylarında çevrimiçi yollarla 217 kişiyle görüşülerek yapılan bir araştırmada, COVID-19 salgını süresince aile içi ilişkiler incelenmiştir. Araştırma sonucunda, COVID-19 süresince aile üyelerinin birbirlerini desteklemeye, birbirleriyle ilgilenmeye ve birbirleriyle uyumlu olmaya önem verdikleri bulgulanmıştır (Ergül & Yılmaz, 2020).

2020 yılı Nisan ayında, Türkiye Gençlik STK'ları Platformu (TGSP) tarafından 30 büyükşehirde 15-30 yaş aralığındaki 2437 gençle yapılan ankete göre, gençlerin çoğu aile ortamındaki iletişimin artmasıyla ilişkilerin iyiye gittiği, beraber aktivite yapmaya başladıkları ve sosyal yönden aile ilişkilerinin olumlu yönde geliştiği tespit edilmiştir. Pandemi öncesine göre aile ilişkilerinin ne ölçüde değiştiği sorulduğunda %63,5'i değişmediğini, %25,7'si iyileştiğini ve %10,8'i kötüleştiğini ifade etmiştir. Aile ilişkilerinin değişimiyle ilgili soruya verilen cevaplara baktığımızda ise, ailede sürekli beraber olduğumuz için daha iyi anlaşmaya başladık diyenlerin oranı %28,5; birlikte aktivite yapmaya başladık diyenlerin oranı %21,2; yüz yüze daha fazla konuşur olduk diyenlerin oranı %16,5; sürekli beraber olduğumuz için daha kötü olmaya başladık diyenlerin oranı %11 ve sürekli beraber olduğumuz için daha az konuşmaya başladık diyenlerin oranı %5,7 olmuştur. Araştırmaya göre, aile ile geçirilen zamanın artmasıyla bağlantılı olarak aile ortamındaki iletişimin artması, ailedeki ilişkileri iyi yönde etkilemektedir.

İstanbul Üniversitesi (İÜ) İstatistik Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından 2020 yılı Mayıs ayı içerisinde "Covid-19 Dönemi Değişen Tutum ve Davranışlar ve Ramazan Sonrasına İlişkin Bazı Tahminler" başlıklı bir araştırma gerçekleştirilmiştir. 12 ilde gerçekleştirilen araştırmada, 18-74 yaş arası bireylerin oluşturduğu, Online (İnternet Destekli Web Görüşmesi) ve CATI (Bilgisayar Destekli Telefon Görüşmesi) veri toplama teknikleri kullanılarak 106 nicel ve nitel (derinlemesine), 240 kişi ile de sadece nicel görüşme olmak üzere, toplam 346 kişilik bir karma örneklem üzerinde uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, Türkiye'de ev içi yaşam alanı sıklığı ile hanede yaşanan tartışma miktarı ve şiddeti, bireyler arası küskünlük, ayrılma/boşanma eğilimi, beslenme sisteminde değişim ve bilinçli beslenme eğiliminin azalması, birey verimliliğinin düşmesi ve stres seviyesinin artması arasında pozitif ilişkilere rastlanmıştır (Zülfikar & Özmen, 2020).

Nitel bir araştırmada, ebeveynlerin pandemi sürecinde aile yaşamlarına ilişkin görüşler araştırılmıştır. 19 anne ve 7 baba olmak üzere toplam 26 ebeveynle çevrimiçi formlar aracılığıyla görüşülen araştırmanın sonucunda COVID-19 sürecinde anne, baba ve çocukların yaşantılarında olumlu değişimlerin meydana geldiği; aile üyelerinin beraber yaptıkları aktivitelerin çeşitliliği, çocuklarıyla oynadığı oyunların arttığı; baba-çocuk etkileşim sürelerinin fazlaştığı vurgulanmıştır. Babanın gerek çocuklarının aktivite ve bakımlarına katılımının gerekse ev işlerinde sorumluluk alma düzeyinin arttığı da ifade edilmiştir. Annelerin ise gerek COVID-19 süreci gerekse eş ve çocuk kaynaklı olarak stres düzeylerinin arttığı söylenmiştir (Başaran & Aksoy, 2020).

Türkiye'nin 39 şehrinden 4-12 yaş arası çocuğu olan 323 ebeveynin pandemi sürecindeki aile yaşantılarını değerlendiren Haziran 2020 tarihli bir araştırmada, ev içinde yüz

yüze etkileşim çevrimiçine kıyasla daha çok tercih edildiği; eşlerin yarısından biraz fazlası kısıtlama sürecinde eşiyile ilişkilerinde mutlu olduğu ve 5'te 1'i ise mutsuz olduğu; salgın sürecinde eşiyile tartışma yaşayanların oranı %53, sorumluluk takibinde eşinden destek almakta zorlananlar %46, eşleriyle iyi geçinenlerin %71, pek fazla sorun yaşamayanların %76 olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca her 3 ebeveynden 1'nin çocuklarıyla ilişkilerinde sorun yaşadıkları (rutinlerin takibi, kurallara uyulması, tartışma yaşanması) bulgulanmıştır (Göl-Güven vd., 2020).

“UN Women Türkiye” liderliğinde COVID-19 salgınının Türkiye'deki kadın ve erkekler üzerindeki sosyal ve ekonomik etkilerine yönelik toplumsal cinsiyet değerlendirmesini içeren araştırma Nisan ayında 1508 kadın ve erkekten oluşan temsili örneklem ile telefon üzerinden gerçekleştirilmiş ve sonuç olarak, araştırmaya göre, COVID-19 salgını sürecinde ücretsiz izin alarak ya da çalışma düzenini değiştirerek evde kalan kadınların oranı erkeklerden daha fazla olduğu belirlenmiştir. Bu süreçte ev ve bakım işlerini ağırlıklı olarak kadınlar yüklediği bulunmuştur. COVID-19 sürecinde aile üyeleri ev ve bakım işlerini daha fazla paylaştığı da not edilmiştir (aktaran Bozkurt, 2020).

Bozkurt'un yürüttüğü bir araştırmaya göre de pandeminin getirdiği kısıtlama, online çalışan kadınlar için çocuk bakımı, temizlik ve yemek konusunda dışarıdan hizmet alma imkânını ortadan kaldırmış ve bu da çalışan kadının yükünü büyük ölçüde artırmıştır. Hem ev hanımının bütün işlevlerini hem de online evden çalışmayı sürdüren kadınlardaki bunalım ve depresyon oranı daha fazla olmaktadır (Bozkurt, 2020, s. 280).

COVID-19 salgını nedeniyle evde yaşamaya başlamaya geçiş ile hem evi tanıma ve keşfetme hem de aile bireylerinin birbirlerinin farkına varması ve anlaması için bir fırsat oluşturmuştur. Ancak, anlaşılamayan eşler için evde kalma süreci bunalıma dönüşmektedir. Aile içi şiddet vakalarında bütün ülkelerde artış yaşanmaktadır. Örneğin Çin'de karantina sürecinde aile içi şiddetin yüzde 300 arttığı ve boşanma oranlarında yoğun bir artış görülmüştür (Euronews, 2020). Karantina sürecinde aile içi şiddet Fransa'da yüzde 30, Türkiye'de ise yüzde 38 oranında artmıştır (aktaran Bayhan, 2020).

Burada bahsedilen araştırmalar ve küresel salgın sürecine ilişkin diğer aile merkezli çalışmalar genelde kısıtlama sürecinin aile içinde biraradallığı tecrübesinin önemine vurgu yapmışlar ve aile içindeki biraradallığın aile içi iletişimi ve paylaşımı kısmen de olsa sağladığına vurgu yapmışlardır. Küresel salgının aile içi ilişkiler ve sorunlar üzerindeki etkilerine dair bu araştırma da şüphesiz bazı veriler sunacaktır.

3. Yöntem ve teknik

3.1. Araştırmanın modeli

Ailesiyile birlikte yaşayan gençlerin gözüyle COVID-19 pandemisi olarak adlandırılan küresel salgın sürecinde Türkiye'de aile içi sorunları ortaya koyabilmek üzere, Türkiye'de 1.156 üniversite öğrencisiyile Mayıs 2020'de internet anketi (i-survey) aracılığıyla yürütülen betimleyici nicel bu araştırmada² elde edilen veriler betimleyici istatistiklerle analiz edilmiştir.

3.2. Araştırma soruları

Araştırma problemi ve amacına bağlı olarak iki temel araştırma sorusu oluşturulmuştur. İlki, gençler gözüyle ailelerindeki aile içi sorunlar nelerdir? İkincisi ise, pandemi süreci aile ilişkilerini nasıl etkiledi ve aile içi sorunları bu süreçten ne ölçüde etkilendi? Her iki sorunun cevabı için belirlenen örneklem aşağıdadır.

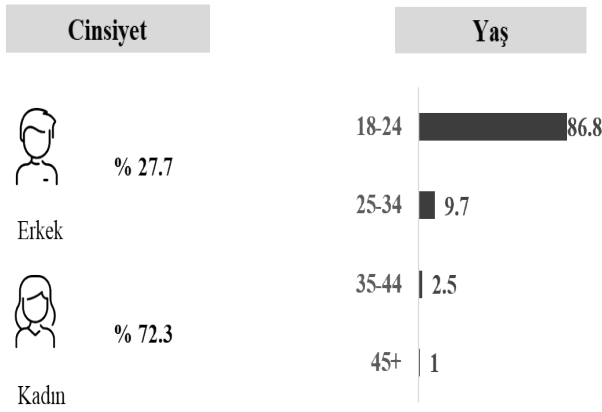
² Bu araştırma, Üsküdar Üniversitesi Küreselleşme ve Gençlik Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi (KÜGEMER) tarafından desteklenmiş ve verilerin elde edilmesinde ilgili merkezden yardım alınmıştır.

3.3. Evren ve örneklem

Araştırmanın evreni, Türkiye genelinde internete erişimi olan ve kısmi network (kişisel sosyal ağ) üzerinden erişilebilen, üniversite öğrencileridir (ön lisans, lisans, yüksek lisans, doktora). Örneklem ise, Türkiye'deki özel ya da kamu fark etmeksizin tüm coğrafi bölgelerdeki üniversitelerde öğrenim gören, e-posta, Whatsapp grupları, Twitter, Facebook, Instagram ve üniversitelerin mesaj sistemi üzerinden i-ankete erişebilen, çoğunluğu sosyal bölümlerde öğrenim gören, 18-24 yaş aralığında olan, çoğunluğu kızlardan oluşan (%70) ve %94'ünün ailesiyle birlikte yaşadığı 1.156 kişilik öğrenci grubundan oluşmaktadır.

Tablo1.

Katılımcılar

3.4. Veri toplama aracı ve analizi

Araştırmanın veri toplama aracı, Google forms özelliğiyle oluşturulan ve e-posta, Whatsapp grupları, Twitter, Facebook, Instagram ve üniversitelerin mesaj sistemi üzerinden erişilebilen internet anketidir (i-survey). Veriler internet üzerinden 8 Mayıs 2020-27 Mayıs 2020 tarih aralığında toplanmıştır. Elde edilen bulgular betimleyici istatistiklerle analiz edilmiştir.

4. Bulgular

4.1. Aile durumu

Grafik 1.

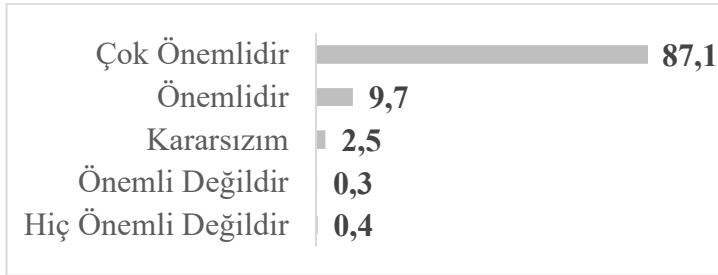
Hane durumu

Pandemi sürecinde üniversite öğrencisi olan gençlerin %96,3'ü ailesiyle aynı hanede yaşadığı ve çok azınınsa ya arkadaşlarıyla ailelerinden ayrı ya da tek başına yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Araştırmanın da temel problematiğine veri taşıyabilmesi için ailesiyle birlikte yaşayan gençlerin çokluğu örneklemin doğru seçildiğini ve temsil iddiasını desteklemektedir. Ayrıca Türkiye, çoğu Batı ülkesinden farklı olarak 18 yaşından büyükse bile gençlerin evlenmedikleri sürece (ki evlenip de büyük aileyle yaşayanların oranı göz ardı edilemez) ailelerinden ayrı yaşamadıkları bir aile yapısını barındırmaktadır. Ama üniversite öğrencileri için çoğunlukla gençlerin yaşamı aileden uzakta olabilmektedir. Akça'nın (2003, s. 321) da vurguladığı gibi üniversite döneminde gençler için ailenin etkisi azalırken, arkadaş grubunun etkisi artmaktadır.

Grafik 2.

Ailenin önemi

Gençlerin %87,1'i aileye çok önem vermektedir. Aile önemlidir diyenlerin oranı %9,7 ile birlikte düşünüldüğünde gençlerin %96,8'i aileye önem vermektedir. Buna göre, Dünya Değerler Araştırması'na göre dünya geneli aileye verilen önem oranından oldukça yüksek; ama Türkiye geneli ortalama aileye verilen orandan ise biraz düşüktür. Dünya değerler araştırması 2018 yılı Türkiye verilerine göre "aile biraz önemli ve aile çok önemli" diyenler %99,2'dir. Aynı şekilde Dünya Değerler Araştırması 2018 Türkiye verilerine göre 29 yaş altı gençlerin aileye verdikleri önem de %98,7'dir. Ancak gençlere ilişkin 2018 verisiyle gençlere ilişkin 2020 pandemi sürecinde elde edilen veri arasında aileye verilen önemin oranı açısından ciddi bir fark yoktur.

Grafik 3.

Aile biçimi

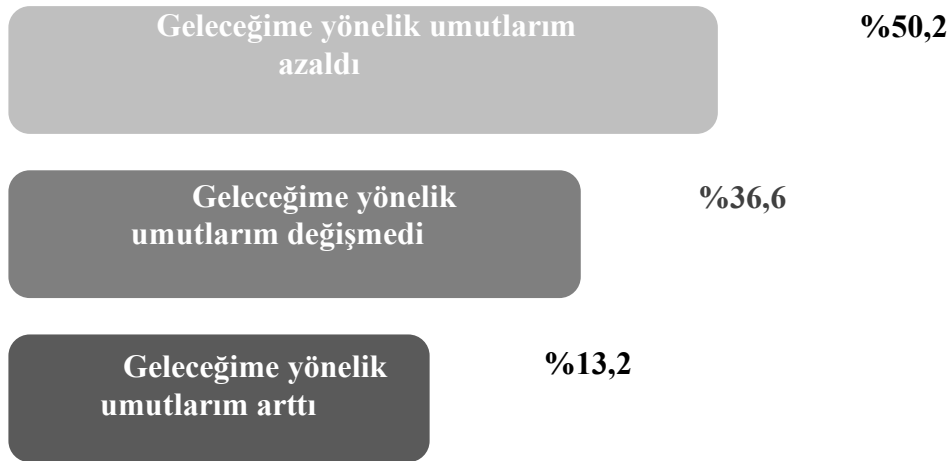

Gençlerin ailelerindeki en yaygın aile türü (biçimi/tipi) çekirdek ailedir (%81,8). Ailelerin %12'si geniş ailedir. Anne-babanın vefat ettiği, ayrı olduğu ya da boşandığı bir aile türü olan parçalanmış ailenin oranı ise %6,2'dir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2019 yılı Türkiye geneli verileriyle kıyaslanacak olunursa, 2019 verilerindeki geniş aile (%14) oranına yakın bir oran (%12) bulunmuştur. Çekirdek aile ve parçalanmış aile oranında ise farklılık göze çarpmaktadır. 2020 verisinin, 2019 verisinden bu denli farklı çıkması şüphesiz katılımcılara soru sorma biçiminden kaynaklandığı düşünülebilir. 2020 araştırmasında (bizim çalışma), çalışma birimi olarak "aile" kabul edilmiş ve çekirdek, geniş ve parçalanmış aile biçiminde üç aile türünden birinin seçilmesi istenmiş; oysaki 2019 yılı TÜİK araştırmasında çalışma birimi olarak "aile" değil "hane halkı" kabul edilmiş ve tek kişilik haneler de araştırmanın oranına dahil edilmiştir. 2019 araştırmasında (TÜİK, 2020) çekirdek aile %65 ve parçalanmış/tek ebeveynli ve tek kişilik hanelerin oranı %16,9'dur. Bizim araştırmada dikkati çeken ve Türkiye geneli birçok araştırmada da öne çıkan, çekirdek ailenin yüksek oranı ve parçalanmış ailelerin artan oranıdır.

4.2. Salgın sürecinin etkisi

Grafik 4.

Pandemi süreci gelecek beklentilerinizi ne yönde etkiledi?

Gençlere yönelik salgın dolayısıyla gelecek beklentilerinin neler olduğu sorusu yöneltildiğinde, gençlerin yarısı geleceklerine yönelik umutlarının azaldığını ifade etmiştir. Üçte birlik kısmı ise geleceğe yönelik umutlarının (olumlu ya da olumsuz) değişmediğini; %13'lük genç grubu ise bu süreçte geleceğe yönelik umutlarının arttığını ifade etmiştir. Bu soru, daha çok pandemi sürecinin etkisini gençlerin beklentileri üzerinden ölçmek amacıyla sorulmuş; alınan cevaplara göre pandemi öncesindeki verilere göre, gençlerin umutsuzluk düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun Türkiye gençlik araştırmalarında gençlerin geleceğe yönelik umutlu olma oranı 2015 yılında %83; 2016'da %82,9; 2017'de %78,1; 2018'de %77,4 ve 2019 yılında ise %76,8 olarak tespit edilmiştir (TÜİK, 2020). Her ne kadar kıstas aldığımız TÜİK araştırmalarının sorusuna göre kısmi farklılığı olsa da TÜİK istatistiklerine kıyasla, belirgin biçimde gençlerin geleceğe yönelik umutlarında azalış söz konusudur.

Tablo 2.

Pandemi öncesi ve sonrasıyla gündelik yaşam alışkanlıkları

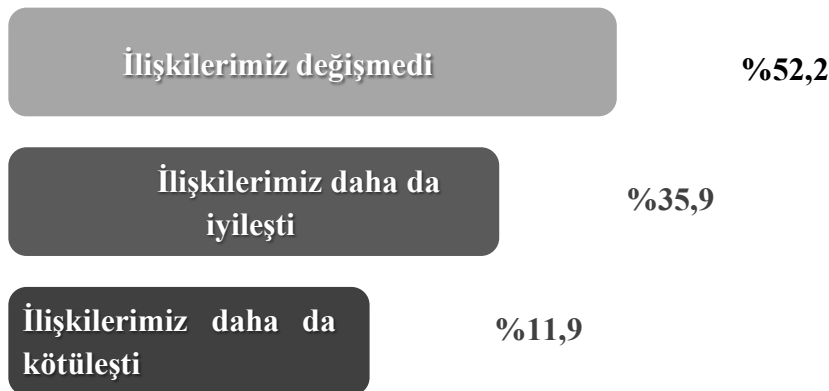
	Arttı	Azaldı	Değişmedi
Kitap okuma	55.5	7.2	37.3
Dizi, video ve televizyon izleme	82	6.2	11.8
Cep telefonu (konuşma, oyun, internet vb.)	81.3	5	13.7
İnternet kullanma	89.7	2.3	8
Sosyal medya (Instagram, Youtube vb.)	79.9	5.7	14.4
Dijital oyun oynama	43.8	12.4	43.8
Aile içi iletişim	66.3	9.9	23.8
İşyeri işi, ev işleri, ödev, araştırma vs.	77.9	8.5	13.6

Pandemi sürecinin etkilerini ölçebilmek için gençlerin gündelik yaşam alışkanlıklarını pandemi süreci öncesine ve sonrasına göre değerlendirmeleri istenildi. Gençler “kısıtlama günlerinde” (sosyal/fiziki izolasyon) internet tabanlı dijital teknolojilerin kullanımını fark edilir biçimde ve yüksek bir oranda artırmıştır. Ayrıca sadece medya kullanımında değil aynı zamanda aile içi iletişimde de pandemi öncesine göre bir artış (%66,3) gözlenmektedir. Ancak pandemi süreci öncesine göre en çok artış gösteren ilk üç gündelik yaşam pratiği sırasıyla internet kullanımı (%89,7), cep telefonu kullanımı (%81,3) ve sosyal medya kullanımınıdır (%79,9). Gençlerde artan dijitalleşmeyle ilgili birçok araştırmanın bulgusuyla tutarlı bu sonuçlar gösteriyor ki halihazırda özellikle gençlerde artan dijitalleşme pandemi süreciyle daha da yukarı yönlü ivmelenmiştir. Çalışmanın temel amacı arasında olması bir yana azalan bir ivmenin aksine aile içi iletişimin artışı ayrı bir değerlendirmeyi hak etmektedir.

4.3. Salgın sürecinin aile ilişkileri ve sorunlarına etkisi

Grafik 5.

COVID-19 Pandemisi öncesine göre aile içi ilişkilerinin etkilenme düzeyi

Aile içi iletişimin %66,3 oranında artması bulgusuna (Grafik 4) paralel biçimde pandemi öncesine göre aile ilişkilerinin daha da iyileştiği aile oranı %35,9'dur. Gençlerin yarısı ilişkilerinin pandemi öncesine göre değişmediğini; %12'lik bir kesim de aile ilişkilerinin salgın öncesi söneme göre daha da kötüleştiğini ifade etmektedir. Aile ilişkilerinin bu süreçte daha da iyileştiğini söyleyen gençler, aile ilişkilerinin daha da kötüleştiğini söyleyenlerden daha çoktur. Şüphesiz salgın sürecinde özellikle de sokağa çıkma yasağının olduğu dönemlerde gençler salgın sürecinden önceki dönemlerle kıyaslanmayacak ölçüde aileleriyle aynı evde uzun süre birlikte yaşamışlar ve özellikle de bu gençlerin üniversite öğrencisi ve 18 yaş üzeri gençler olduğu düşünüldüğünde, üstelik kuşaklararası çatışma kavramıyla birlikte değerlendirildiğinde esasında beklenenin aile ilişkilerinin daha da kötüleşeceği. En azından araştırmanın yapıldığı dönem itibarıyla gençler, aileleriyle birlikte yaşamaktan kısmen memnun gözükmektedir.

Tablo 3.

Pandemi öncesi ve sonrasına göre aile içi sorunlar

	Arttı	Azaldı	Değişmedi	Hiç olmuyor
Tartışılır, kavga edilir	23.4	13.5	46.7	16.4
Aile üyeleri genelde birbirini eleştirir	30.8	9.1	44.8	15.3
Hakaret, tehdit edilir, küfredilir	5.7	6.4	26.4	61.5
Alaya alınır, küçük düşürülür	8.3	5.3	28.1	58.3
Fiziksel şiddet uygulanır	1.8	3.5	17.5	77.2
Ekonomik olarak yoksun bırakılır	10.8	3.3	21.8	64.1
Ayrılma veya boşanmakla tehdit edilir	2.8	2.3	17.3	77.6
Eşler aldatılmaya maruz kalır	1.2	2.8	16.4	79.6
Eşler "kısıtlayacak ölçüde" kıskanır	2.1	4	20.7	73.2
İlgisizlik ve duyarsızlık var	7.7	6.4	24.9	61
Aile içi iletişim genelde kopuktur	8.5	14	26.9	50.6
Aile içinde etkinlikler ayrı yapılır	10.8	17	34.5	37.7
Ev ekonomisiyle ilgili sık tartışılır	19.5	6.2	33.5	40.8
Dini/siyasi konularda tartışılır	16.1	5.5	37.5	40.9
Akraba/arkadaş çevresiyle ilgili tartışılır	14.7	6.9	38.4	40
Ev içi sorumlulukla ilgili tartışılır	34.1	6.7	36.6	22.6
Zararlı alışkanlıklar (alkol, sigara, kumar) nedeniyle tartışılır	8.1	4.5	27	60.4

Araştırma açısından en temel bulgulardan birisi de gençler tarafından pandemi öncesi ve sonrasında aile içi sorunların kıyaslanmasıdır. Ayrıca Türkiye'de aile içi sorunların genel bir resmi de bu bulgular aracılığıyla sunulabilir.

Verilere öncelikle Türkiye'deki aile içi sorunların profili açısından değerlendirilirse, Türkiye genelinde en çok yaşanan aile içi sorunlar (arttı, azaldı ve değişmedi birlikte değerlendirildiğinde) sırasıyla aile üyelerinin birbirlerini eleştirmesi (%84,7), ailede tartışma ve fiziksel şiddet içermeyen kavgalar (%83,6), ev içi sorumluluklarla ilgili tartışmalar (%77,4), aile içindeki etkinliklerin ayrılması (%62,3), arkadaş ve akrabalarla ilgili tartışmalar (%60), ev

ekonomisiyle ilgili tartışmalar (%59,2) ve dini ve siyasi konulardaki tartışmalar (%59,1) olarak gözükmektedir. Genelde aile içinde fiziksel şiddete varmayan tartışmalar, eleştiriler şeklinde sorunlar yaşanmaktadır. Ekonomik şiddet (%25,9), fiziksel şiddet (%22,8), boşanmakla tehdit (%22,4), aldatma-sadakatsizlik (%21,4) oranları diğerlerine nazaran az gibi gözükse de etkileri ağır olan, onur kırıcı ve zedeleyici sonuçlar içeren ve TCK konu olması bakımından daha mühimdir.

Pandemi sürecinin aile içi sorunlara etkisi değerlendirilecek olursa, pandemi öncesine göre aile yaşanan sorunlar içerisinde en fazla artış gösteren sorunlar sırasıyla, ev içi sorumluluklarla ilgili tartışmalar (%34,1), aile üyelerinin birbirini eleştirmesi (%30,8), ailede tartışma ve kavgalar (%23,4) ve ev ekonomisiyle ilgili tartışmalardır. Genelde sözel tartışmalarda artış gözlenmiştir. Diğer yandan pandemi sürecine göre azalan aile içi sorunlar ise sırasıyla aile içindeki etkinliklerin ayrışması (%17), aile içi iletişim kopukluğu (%14) ve ailede tartışma ve kavgadır (%13,5). Aile üyelerinin birlikte daha çok vakit geçirmeleri iletişimi ve birlikte yapılan aktiviteleri artırmıştır. Elde edilen verilerde dikkati çeken bir husus, aile üyeleri açısından onur kırıcı, haysiyet zedeleyici ve Türk Ceza Kanunu'na konu olan fiilleri içeren aile içi sorunlar, pandemi sürecinde daha çok azalma eğilimindedir. Fiziksel şiddette %1,8 oranında artış varken %3,5 oranında azalma vardır. Hakaret, tehdit ve küfür gibi sözel şiddette de pandemi öncesine göre azalış (%6,4), artış (%5,7) oranından daha fazladır. Aldatılmaya maruz kalma oranlarında azalış artışa göre daha yüksektir. Buna karşın ekonomik şiddette pandemi öncesine göre ciddi bir oranda artış oranı göze çarpmaktadır. Ekonomik şiddetin azalışa göre artma ivmesindeki yükselişin nedenleri arasında pandemi şartlarının halihazırdaki kısıtlayıcılığının ekonomik yoksunluğu da getirmesi sayılabilir.

Tablo 4.

Bazı değişkenlere göre aile içi sorunlar

	Hakaret, tehdit edilir, küfredilir.		Alaya alınır, küçük düşürülür.		Fiziksel şiddet uygulanır.		Ekonomik olarak yoksun bırakılır.		Ayrılma veya boşanmakla tehdit edilir.	
	Arttı	Azaldı	Arttı	Azaldı	Arttı	Azaldı	Arttı	Azaldı	Arttı	Azaldı
Gençlerin cinsiyetine göre aile içi sorun										
Erkek (öğrenci)	3.6%	6.8%	6.2%	7.1%	1.3%	4.2%	13.0%	3.6%	2.6%	2.3%
Kadın (öğrenci)	6.5%	4.8%	9.1%	3.8%	2.0%	2.7%	9.0%	3.0%	2.8%	1.8%
Ki-kare	P<,05		P<,05		P<,05		P<,05		P<,05	
Aile türüne göre aile içi sorun										
Çekirdek aile	5.2%	4.5%	7.6%	4.3%	1.6%	2.6%	8.9%	2.9%	2.9%	1.6%
Geniş aile	7.5%	9.8%	11.4%	7.5%	2.3%	6.8%	17.3%	3.8%	3.0%	3.8%
Parçalanmış aile	8.6%	8.6%	11.3%	5.7%	2.9%	2.9%	11.4%	4.3%	0.0%	2.9%
Ki-kare	P<,05		P<,05		P<,05		P<,05		P<,05	
Aile önemine göre aile içi sorun										
Önemsiz	14.3%	0.0%	42.9%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	14.3%	0.0%
Ne önemli ne değil	28.6%	3.6%	35.7%	7.1%	17.9%	0.0%	17.9%	0.0%	17.9%	0.0%
Önemli	5.1%	5.4%	7.4%	4.7%	1.4%	3.2%	10.0%	3.2%	2.3%	2.0%
Ki-kare	P<,05		P<,05		P<,05		P>,05		P<,05	
Aile içi ilişkilere göre aile içi sorun										
İlişkilerimiz daha da iyileşti	0.5%	9.0%	3.3%	8.0%	0.5%	4.3%	6.8%	5.8%	1.3%	3.3%
İlişkilerimiz daha da kötüleşti	33.1%	2.3%	39.8%	2.3%	11.3%	3.0%	26.3%	5.3%	9.8%	3.0%
İlişkilerimiz değişmedi	3.1%	3.6%	4.6%	3.1%	0.5%	2.4%	8.7%	2.2%	2.2%	0.9%

Ki-kare	P<,05		P<,05		P<,05		P<,05		P<,05	
Aile içi iletişime göre aile içi sorun										
Aile içi iletişim arttı	2.6%	6.1%	4.8%	5.8%	0.9%	6.4%	8.7%	7.1%	1.3%	4.0%
Aile içi iletişim azaldı	18.5%	3.7%	27.8%	3.7%	6.5%	5.6%	20.4%	6.5%	8.3%	3.7%
Aile içi iletişim değişmedi	9.3%	4.1%	10.0%	2.2%	2.2%	1.5%	9.7%	1.9%	4.5%	1.1%
Ki-kare	P<,05		P<,05		P<,05		P<,05		P<,05	

Hakaret, alaya alma, tehdit, ekonomik ve fiziksel şiddet gibi aile içi sorunlar ile cinsiyet, aile türü, aileye verilen önem derecesi, aile ilişkileri ve iletişimi gibi değişkenlerle ilişkisi incelenmiş (aileye verilen önem ile ekonomik şiddet arasındaki fark hariç bahsi geçen tüm değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır) ve şu neticelere ulaşılmıştır;

Erkek öğrenciler, kız öğrencilere göre daha yüksek oranda, kısıtlama günlerinde aile içinde eskiye nazaran hakaret, alaya alma, tehdit, ekonomik ve fiziksel şiddet olaylarının azaldığını belirtmektedir.

Geniş aile biçimindeki ailelerde, çekirdek ve parçalanmış ailelerdekilere nispeten, pandemi süreci öncesine göre, fiziksel ve ekonomik şiddet hariç, aile içinde hakaret, alaya alma ve tehdit olayları daha fazla azalmış; fiziksel ve ekonomik şiddette ise parçalanmış ailelerdeki azalma çekirdek ve geniş ailelere oranla daha fazladır. Böylelikle geniş ailelerdeki aile üyelerinin bir aradalığı diğer aile türlerine oranla aile içindeki sorunları daha fazla azaltmıştır. Pandemi sürecinde parçalanmış ailelerdeki fiziksel ve ekonomik şiddetin diğer aile türlerine oranla daha yüksek oranda azalması ise fiziksel ve ekonomik şiddetin genelde eşler arasında olmasının payı vardır. Parçalanmış ailelerdeki sorunlar genelde ebeveyn-çocuk ilişkileriyle bağlantılıdır.

Aileye verilen önemi yüksek olarak değerlendiren gençlerin, pandemi öncesine göre ailelerindeki sorunlar azalmaktadır. Aile içindeki ilişkilerinin pandemi öncesine göre daha da iyileştiğini ifade eden gençler, aile içindeki sorunlarının daha da azaldığını belirtmektedir. Aynı şekilde aile içi iletişimin arttığı ailelerde pandemi öncesine göre aile içindeki sorunları daha da azalmıştır.

Sonuç

Türkiye’de aile içi sorunların profilini çıkarmak ve özellikle de küresel salgın sürecindeki kısıtlama günlerinde aile ilişkileri ve sorunlarını ortaya koymak üzere, büyük çoğunluğu ailesinin yanında olan 1.156 üniversiteli genç ile 2020 yılı Mayıs ayında internet anketi (i-survey) aracılığıyla bilgi toplanmış ve şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Araştırmaya katılan gençlerin %96,8’i aileye önem vermektedir. Bu oran, Dünya Değerler Araştırması’na kıyasla dünya geneli aileye verilen önem oranından oldukça yüksek; ama Türkiye geneli ortalama aileye verilen orandan ise biraz düşüktür. Ancak gençlere ilişkin 2018 verisiyle gençlere ilişkin 2020 pandemi sürecinde elde edilen veri arasında aileye verilen önemin oranı açısından ciddi bir fark yoktur.

Ailelerin üçte ikisinde pandemi sürecinde ailedeki iletişim artmış, pandemi öncesine göre aile ilişkilerinin daha da iyileşen ailelerin oranı, daha da kötüleşen ailelerden yüksek olmuştur (üç katıdır).

Türkiye genelinde en çok yaşanan aile içi sorunlar sırasıyla aile üyelerinin birbirlerini eleştirmesi, ailede tartışma ve fiziksel şiddet içermeyen kavgalar, ev içi sorumluluklarla ilgili tartışmalar, aile içindeki etkinliklerin ayrılması ve ev ekonomisi, arkadaş ve akrabalarla ilgili tartışmalardır. Genelde aile içinde fiziksel şiddete varmayan tartışmalar ve eleştiriler şeklinde sorunlar yaşanmaktadır.

Pandemi öncesine göre ailede yaşanan sorunlar içerisinde en fazla artış gösteren sorunlar sırasıyla, ev içi sorumluluklarla ilgili tartışmalar, aile üyelerinin birbirini eleştirmesi, ailede tartışma ve kavgalar ve ev ekonomisiyle ilgili tartışmalardır. Genelde sözel tartışmalarda artış gözlenmiştir. Diğer yandan pandemi sürecine göre azalan aile içi sorunlar ise sırasıyla aile

içindeki etkinliklerin ayrışması, aile içi iletişim kopukluğu ve ailede tartışma ve kavgadır. Aile üyelerinin birlikte daha çok vakit geçirmeleri iletişimi ve birlikte yapılan aktiviteleri artırmıştır.

Hakaret, alaya alma, tehdit, ekonomik ve fiziksel şiddet gibi aile içi sorunlar ile cinsiyet, aile türü, aileye verilen önem derecesi, aile ilişkileri ve iletişimi gibi değişkenlerle-aileye verilen önem ile ekonomik şiddet arasındaki fark hariç-istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır: Erkek öğrenciler, kız öğrencilere göre daha yüksek oranda, kısıtlama günlerinde aile içinde eskiye nazaran hakaret, alaya alma, tehdit, ekonomik ve fiziksel şiddet olaylarının azaldığını belirtmektedir. Geniş aile biçimindeki ailelerde, çekirdek ve parçalanmış ailelerdekilere nispeten, pandemi süreci öncesine göre, fiziksel ve ekonomik şiddet hariç, aile içinde hakaret, alaya alma ve tehdit olayları daha fazla azalmış; fiziksel ve ekonomik şiddette ise parçalanmış ailelerdeki azalma çekirdek ve geniş ailelere oranla daha fazladır. Aileye verilen önemi yüksek olarak değerlendiren gençlerin, pandemi öncesine göre ailelerindeki sorunlar azalmaktadır. Aile içindeki ilişkilerinin pandemi öncesine göre daha da iyileştiğini ifade eden gençler, aile içindeki sorunlarının daha da azaldığını belirtmektedir. Aynı şekilde aile içi iletişimin arttığı ailelerde pandemi öncesine göre aile içindeki sorunları daha da azalmıştır.

Ailede bir arada olmak, aile üyelerinin uzun bir vakit aynı çatı altında yaşamaları, sokağa bile çıkmadan küçük ev odalarında bir arada olmaları özlenen bir şeydi belki ama deneyimlenmemiştir. Küresel salgın döneminde deneyimlenen ailenin biraradlığında şu görüldü: Aile içinde halı altına süpürülmüş sorunlar varsa, iş yaşamında, modern hayat tarzında ötelendiyse, yüzleşmeler gerçekleştiğinde artık o sorunlar ortaya çıkmaya ve aile ilişkileri olumsuz yöne doğru yönelmeye başlamıştır. Ancak kısmen de olsa pandemi sürecinde aile birlikteliği aile iletişimini artırmış, aile içi iletişim de arttıkça aile içi ilişkiler olumlu yöne yönelmiş ve ailedeki sorunlar eskiye nazaran azalmıştır.

Kaynakça

- AÇSHB (2016). Türkiye aile yapısı araştırması 2016. Ankara: T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.
- AÇSHB (2018). Türkiye aile yapısı ileri istatistik analizi, 2018. Ankara: T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.
- Akça, G. (2003). Üniversite gençliğinin serbest zaman faaliyetleri. *Tabula Rasa*, 9, 315-330.
- Akça, G. & Başer, D. (2013). “Karanlığın yok oluşu” gelişen teknolojinin gizlilik ve mahremiyet üzerindeki etkileri. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 26, 19-42.
- ASAGEM (2009). Boşanma nedenleri araştırması. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.
- ASPB (2014). Türkiye aile yapısı araştırması: Tespitler, öneriler. Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- ASPB (2014). Türkiye aile yapısı araştırması-TAYA 2006 (Gözden Geçirilmiş İkinci Basım). Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- ASPB (2014). Türkiye aile yapısı araştırması-TAYA 2011 (Gözden Geçirilmiş İkinci Basım). Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Başaran, M. & Aksoy, A. B. (2020). Anne-babaların korona-virüs (Covid-19) salgını sürecinde aile yaşantılarına ilişkin görüşleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(71), 668-678.
- Bayhan, V. (2020). Küresel salgının sosyolojisi ve yeni normal dönemde paradigma dönüşümü. M. Şeker, A. Özer & C. Korkut (Ed.), *Küresel Salgının Anatomisi: İnsan ve Toplumun Geleceği* (s. 815-836) içinde. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.

- Bayır, Ö. Ö. (2019). Aile: Temel kavramlar, aile yapısı, işlevleri ve dönüşümü. Y. Genç & H. H. Taylan (Ed.), *Anadolu aile ve çocukla sosyal hizmet* (s. 2-39) içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Beşirli, H. (2015). *Toplumsal değişme sürecinde aile: Aile sosyolojisi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi AUZEF Yayınları.
- Bozkurt, V. (2020). Pandemi döneminde çalışma: Ekonomik kaygılar, dijitalleşme ve verimlilik. D. Demirbaş, V. Bozkurt & S. Yorgun (Der.), *COVID-19 pandemisinin ekonomik, toplumsal ve siyasal etkileri* (s. 115-136) içinde. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınevi.
- Ergül, B. & Yılmaz, V. (2020). COVID-19 salgını süresince aile içi ilişkilerin doğrulayıcı faktör analizi ile incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (Özel Sayı), 38-51.
- Eyce, B. (1994). Konya’da küçük sanayide çalışan ailelerde kadının sosyal kontrol gücü (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Genç, Y. (2016). Eşler arası sorunların oluşumunda iletişimin rolü. 1.Uluslararası İletişim, Edebiyat, Müzik ve Sanat Çalışmalarında Güncel Yaklaşımlar Kongresi, 24-25 Mart 2016, Kocaeli. Erişim adresi (20 Ekim 2020): <http://www.iletisimmedebiyatmuzikkongresi.org/source/1-iletisimkongresi.pdf>
- Giddens, A. (2010). *Sosyoloji*. Ankara: Ayraç Yayınları.
- Göl-Güven, M., Şeker, V., Erbil, F., Özgünlü, M., Alvan, G. & Uzunkök, B. (2020). Covid-19 pandemisinin aile yaşantısına yansımaları (Covid-19 Aile) rapor-2. Erişim adresi (20 Ekim 2020): <https://img1.wsimg.com/blobby/go/7cc36312-26f1-4303-a5b4-0d1598c91028/Covid-19%20Aile%20Rapor%202%20-0001.pdf>
- Günindi-Ersöz, A. (1999). *Cinsiyet rollerine ilişkin beklenti, tutum, davranışlar ve eşler arası sorumluluk paylaşımı: (Kamuda çalışan yönetici kadınlar örneği)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- HÜNEE (2014). *Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması (özet rapor)*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü.
- HÜNEE (2015). *Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1981). *Çocuğun değeri*. İstanbul: Boğaziçi Ü. İdari Bilimler Fakültesi
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1984). Aile içi etkileşim ve ilişkiler: Bir aile değişme modeli önerisi. N. Erder (Der.), *Türkiye’de ailenin değişimi* (s. 131-143). Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği.
- Kongar, E. (1986). *Türkiye üzerine araştırmalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- KSGM (2009). *Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması-2008*. Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Nazlı, S. (2007). *Aile danışmanlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şener, A. & Terzioğlu, G. (2002). *Eşler arası uyuma etki eden faktörlerin araştırılması*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Taylan, H. H. (2003). Köy ailesinde aile içi ilişkiler “Selçikli Köyü Örneği” (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Taylan, H. H. (2009). Türkiye’de köy ailesinde aile içi ilişkiler. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 22, 117-138.
- Taylan, H. H. (2016). Sakarya Üniversitesi öğrencileri penceresinden Türkiye’de aile içi sorunlar. Uluslararası Politik, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Kongresi. Politik, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, İstanbul, Türkiye, 24-26 Ağustos.
- Taylan, H. H. & Danış, Y. (2016). Sosyal değişim ve Türkiye’de boşanma olgusu. *Mehir Aile*, 3, 41-57.
- Timur, S. (1972). *Türkiye’de aile yapısı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

- TÜBA (2020). COVID-19 raporu. Erişim adresi (11 Eylül 2020)
<http://www.tuba.gov.tr/files/yayinlar/raporlar/Covid-19%20Raporu-revize.pdf>
- TÜBA (2020). Küresel salgının anatomisi: İnsan ve toplumun geleceği. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.
- TÜİK (2005). 2004 Yılı evlenme ve boşanma istatistikleri. Ankara: T.C. Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları.
- TÜİK (2008). 2007 Yılı evlenme ve boşanma istatistikleri. Ankara: T.C. Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları.
- TÜİK (2012). 2011 Evlenme ve boşanma istatistikleri. Ankara: T.C. Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları.
- TÜİK (2013). Evlenme ve boşanma istatistikleri 2012. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları.
- TÜİK (2014). Evlenme ve boşanma istatistikleri 2013. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları.
- TÜİK (2015). Evlenme ve boşanma istatistikleri 2014. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları.
- TÜİK (2015). İstatistiklerle aile-2014. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları.
- TÜİK (2016). Evlenme ve boşanma istatistikleri 2015. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları.
- TÜİK (2020). Evlenme ve boşanma istatistikleri, 2019. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları.
- TÜİK (2020). İstatistiklerle gençlik-2019. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları.
- Türkarlan, N. (2013). Aile sosyolojisi. M. Tuna (Ed.), *Sosyolojiye giriş* (s. 210-225) içinde. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Türkiye Gençlik STK'ları Platformu (2020). COVID 19 pandemisinin gençler nezdinde psiko-sosyal ve ekonomik etkileri araştırması raporu. Erişim adresi (20 Ekim 2020):
http://tgsp.org.tr/Uploads/Document/TGSP_Covid_19_Saha.pdf
- Tüzer, V. (2011). İnternet, siberseks ve sadakatsizlik. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(1), 100-116.
- Twenge, J. M. (2013). *Ben nesli*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Twenge, J. M. (2018). *İ-Nesli*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Twenge, J. M. & Campbell, W. K. (2010). *Narsizm illeti*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Uluocak, Ş. (2015). *Aile sosyolojisi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi AUZEF Yayınları.
- Velidedeoğlu-Kavuncu, N. (2011). *Kadın erkek ilişkilerinde sorunlar ve çözümler*. Ankara: Efil Yayınevi Yayınları.
- World Values Survey (1990). World Values Survey Wave 2 (1990-1994) Turkey. Erişim adresi (20 Ekim 2020): <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV2.jsp>
- World Values Survey (2018). World Values Survey Wave 7 (2017-2020) Turkey. Erişim adresi (20 Ekim 2020): <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV7.jsp>
- Yıldırım, E. & Yıldırım, E. (2011). Aile içi ilişkiler ve iletişim. K. Canatan & E. Yıldırım (Ed.), *Aile sosyolojisi* (s. 173-190). İstanbul: Açılım Kitap.
- Yörükoğlu, A. (2000). *Değişen toplumda aile ve çocuk*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Zastrow, Z. (2013). *Sosyal hizmete giriş*. Ankara: Nika Yayınevi.
- Zülfikar, H. & Özmen, S. (2020). COVID-19 izolasyon sürecinde bireylerin sosyo-ekonomik özellik ve davranış ilişkileri. D. Demirbaş, V. Bozkurt & S. Yorğun (Der.), *Covid-19 pandemisinin ekonomik, toplumsal ve siyasal etkileri* (251-262) içinde. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınevi.